

מקור החיוב ומהותו (בהתיחס לחיוב מזונות)

שנינו בכתובות (סד:): "נותן לה מטה מפץ ומחצלת ונותן לה כפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים ממועד למועד וכלים של חמישים זוז משנה לשנה". במדרשי ההלכה מבואר שמקורו של חיוב זה הוא הפסוק (שמות כא, י) "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". המלה כסותה נתפרשה על ידי התנאים כפשוטה. דהיינו - "חיוב כסות", ומכאן פסקו רוב הראשונים (1) שחיוב כסות הוא מן התורה. הרמב"ן על התורה, לעומת זאת, כותב בפירושו (על הפסוק הנ"ל) שחיוב זה תקנת חכמים הוא ואינו מן התורה: "המזונות ומלבושי האשה תקנה מדבריהם". ראשונים מסבירים שהרמב"ן מסתמך על דברי רב יוסף אשר, לדעתו, דורש את כל הפסוק בענין חיוב עונה; כלשון הר"ן (יז. מדפי הר"ף ד"ה "ובגמ") "ואפשר דדרשינן 'שארה' זה קרוב בשר כדדריש לה רב יוסף בגמרא (מח.) 'ועונתה' כמשמעה 'וכסותה' דרשינן מיניה שלא ישמש מטתו על גבי קרקע אלא במטה מוצעת וכולה קרא לעונה הוא דאתא" (2).

בפשטות ניתן להבין שחיובי כסות ומזונות מקבילים במהותם דהיינו ששורש שניהם הוא הדאגה לצרכיה הבסיסיים של האשה "לחם לאכול ובגד ללבוש" (3). כך ודאי צריך להבין בדעת הרמב"ן, כמו שהסבירו ראשונים בשמו, שכסות ומזונות מהווים תקנה אחת ממש (ר"ן שם) "הכסות בכלל

(1) רמב"ם אישות פ"ב ה"א, רשב"א (מובא במגיד משנה שם) ועוד.

(2) וכן כתב הרא"ה מ"ז: סוף ד"ה "חייב".

(3) עיין במאמרים "חיוב מזונות" עמ' 40-50 ו"חיוב רפואה" עמ' 97, שם מעלים הכותבים הבנה זו - המערכת.

מזונות... (ו) אינו אלא מן התקנה" (4). וכך סביר להניח בדעת התנאים (והראשונים ההולכים בעקבותם (5)) הלומדים את חיוב מזונות וכסות מן המילים "שארה כסותה".

לעומת האמור לעיל ישנן דעות המבדילות בין שני החיובים.

רבי יונתן (במכילתא דרבי ישמעאל) דורש את הפסוק (הנ"ל) כולו בענין כסות ואת חיוב מזונות לומד הוא מקל וחומר: "מזונה מנין? אמרת קל וחומר: ומה דברים שאינן קיום נפש אי אתה רשאי למנוע ממנה, דברים שהם קיום נפש דין הוא שלא תהא רשאי למנוע הימנה". הווי אומר: החיובים דומים במהותם (כנ"ל), אך שונים ברמתם (6). חיוב מזונות חמור מחיוב כסות שהרי דאגה לחיי נפש יש כאן. ניתן לומר שהבחנה דקה זו שמספיקה ליצור קל וחומר, אינה מפריעה לחיובי כסות ומזונות להחשב כענין אחד, שכן מצינו בירושלמי (גיטין פ"ט ה"ט) שגם חיוב כסות נכלל תחת הקטגוריה של "חיי נפש": "האומר איני זן ואיני מפרנס (=כסות (7)) ר' ירמיה בעי קומי ר' אבהו וכופין? (האם כופין אותו לגרש בשל כך) אמר לו... אם מפני ריח רע כופין לא כל שכן מפני חיי נפש".

חילוק אחר בין כסות למזונות ניתן להסיק משיטת ר' אליעזר בן יעקב (במכילתא דרשב"י). גם הוא דורש את הפסוק כולו בענין כסות, אלא שבניגוד

(4) וכן דעת הרא"ה נח: אמצע ד"ה "אמר רב הונא".

(5) רמב"ם אישות פ"ב ה"א, מאירי מז: ד"ה "כל" ועוד.

(6) עיין במאמר "חיוב מזונות" עמ' 50 שבו עולה אפשרות שבמקרה דידן אין הקל מלמד על החמור אלא מהוה גילוי מלתא להיקף החיוב. להבנה זו רמת החיובים שווה - המערכת.

(7) וכן פירש הרמב"ם אישות פ"ג סוף ה"ה ובמגיד משנה שם.

לרבי יונתן אין הוא לומד מזונות מקל וחומר, והסיק רב אחאי גאון (שאלתא ס') שלדעת ר' אליעזר כסות מן התורה ומזונות מדרבנן. "אלמא קסבר רבי אליעזר בן יעקב כוליה קרא בכסות משתעי, עונה לא צריכה קרא, מזונות תקנתא דרבנן" (8). הדברים תמוהים לאור האמור לעיל, ובבאור דבריו כתב הנצי"ב (העמק שאלה, שם): "דשאני בגדים שאין דרך האשה להסתפק ממעשי ידיה דתכשיטי נשים אין להם שיעור ועינם על בעליהם ועל מנת כן נשאה (נון חרוקה) כדאיתא בכתובות (נט:): 'אין אשה אלא לתכשיטין' ובשבת (סב:): 'ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטין', ובשאול המלך כתיב 'המלבישכם שני עם עדנים' ודרשו במדרש שמואל שהיה מעלה תכשיטין לנשי האנשים שהלכו למלחמה... אבל מזונות דרך כל אדם להתפרנס ממעשה ידיו ולהסתפק בהם אם מעט ואם הרבה ולא עלה על דעתם בשעת נישואין שיגיעו לזה".

שתי סברות עולות מדבר הנצי"ב האחת טכנית והשניה יותר מהותית. א. מעשי ידיה של האשה יש בהם כדי לספק לה את מזונותיה אך אין בהם כדי לספק את בגדיה ותכשיטיה. ב. האשה נישאה, בין השאר, על מנת שבעלה יעלה לה בגדים ותכשיטין. כלומר, חיוב זה מהווה חלק ממטרת הנישואין שלשמה נישאה האשה, מה שאין כן מזונות.

(8) הרשב"ם (כתובות מח. תד"ה רבי אליעזר) הניח שהברייתא שבבבלי היא זו של המכילתא דרבי ישמעאל ואינו כן. "ומסתבר לומר שבירושלמי (פ"ה ה"ז) יש לגרוס במקום ר' ליעזר בן יעקב - ר' יונתן, ואין צורך לומר שיש מחלוקת בין הירושלמי להבבלי בשיטת ר' אליעזר בן יעקב" - הרב כשר בתורה שלמה על הפסוק הנ"ל, וראה עוד ב"מנחת שמואל" שאלתא סח.

נראה לי לאמץ את ההסבר השני ולהוסיף עליו.

דברי ר' חייא: "אין אשה אלא לתכשיטין" מתוך הקשרם לסוגיית הגמרא המדברת על חובות האשה לבעלה, נראה שבאים להגדיר (חלקית) את תפקיד האשה כלפי בעלה (9). אם כן, חיוב כסות מהווה חלק ממטרת הנישואין הן מצד האשה והן מצד הבעל ולפיכך נוכל לומר שחיוב הדדי יש כאן, וכשם שהבעל חייב לספק לאשתו כסות כך היא חייבת להתקשט בפניו. על פי זה נבין את דברי הירושלמי האומר שאשה המסרבת להתקשט מוגדרת כמורדת ומפסידה כתובתה" איתתא דפרעה לירשא, אי נמי נטלה תקון עדיה מיניה אגב לאכעוסי בעלה (פרעה ראשה או שסרבה להתקשט כדי להכעיס בעלה) מורדת הויה... (ו)תקרע כתובתה... (10). ואם לפי השיטות האחרות הקבלנו את חיוב כסות למזונות, הרי שלפי שיטה זו חיוב כסות מקביל לחיוב עונה דוקא (11). וכשם שחיוב עונה מהווה חלק ממטרת הנישואין, חיובה הדדי, ואשה שמונעת את בעלה מתשמיש המטה מוגדרת כמורדת, כך גם אשה המסרבת להקשט מוגדרת כמורדת.

נמצאנו למדים שלפי כל השיטות, למעט שיטת ר' אליעזר בן יעקב, חיובי

(9) אבל רש"י שם ד"ה "לתכשיטין" לא פירש כך. תוס' (נט:ד"ה תני) וריטב"א (ד"ה הא דתני) חולקים האם ר' חייא מגדיר את תפקיד האשה או שהוא פוטר אשה ממלאכות המכחישות את יופיה. דיון במחלוקתם עיין במאמר "מלאכות שאשה עושה לבעלה" עמ' 185- המערכת.

(10) מובא בראב"ה סלמן תתקל"ט כרך רביעי עמ' רצא והערה 267 שם, הוצאת מכון הרי פישל.

(11) ועל פי זה תובן שיטתו של הסמ"ק שמנה את חיוב עונה כמצוה אחת (רע"ז) ואת חיוב כסות ועונה כאחד, כמצוה נפרדת (רע"ח).

כסות ומזונות מקבילים במהותם. להקבלה זו ביטוי מפורש בהלכה.

הרמב"ם (אישות פל"ג הלכה ו-ז) אומר:

"זה הכלל כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור. וכל שבית דין מוכרין למזונותיו כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדור... ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתתי דין אחד לכל."

ביטוי נוסף ליחסי כסות ומזונות בהלכה מצינו בענין "איני נזונת ואיני עושה". הגמרא (נח:): קובעת שהבעל זוכה במעשה ידי אשתו תמורת המזונות שהוא נותן לה "ותקנו מעשה ידיה תחת מזונות" ולפיכך אם אמרה "איני נזונת ואיני עושה הרשות בידה". הר"ן, בהתאם לשיטתו שכסות ומזונות מהווים תקנה אחת, פסק שבמקרה כזה גם כסות אין לה. (כג: מדפי הר"ף): "והא דדין נמי דאין לה כסות דכסות בכלל מזונות הוא" (12). נראה לי פשוט שגם השיטה הרואה את כסות ומזונות כתובים מקבילים תודה לפסק זה (13). בשיטת ר' אליעזר בן יעקב נחלקו האחרונים (14) האם גם כן הדין כך או שמא מחלה על המזונות דוקא. לפי מה שהסברנו בשיטתו ודאי שצריך לומר שאיני נזונת אינו כולל כסות שהרי לא סביר להניח שתקנו

(12) וכן כתב הרא"ה נח: אמצע ד"ה "אמר רב הונא", והריטב"א ע: ד"ה אי הכי.

(13) ברמב"ם הסובר שכסות ומזונות הם חיובים מקבילים, לא מובא שאין כסות לאומרת "איני נזונת ואיני עושה" - המערכת.

(14) בית שמואל אבן העזר סימן סט סק"א, הפלאה ובית יעקב שם, "כני אהובה" הלכות אישות פל"ב ה"ב, חזון איש הלכות כתובות סימן ע"א ס"ק ח.

מעשה ידיים תחת שני דברים שונים במהותם (15).

אופי החיוב

נחלקו הרמב"ם והסמ"ג האם איסורים שונים המוזכרים בפסוק אחד נמנים כלאווים נפרדים או כלאו אחד.
 הרמב"ם סבור כגישה השניה, כלומר שנמנים כלאו אחד, ולפיכך מנה את איסור אכילת נא ומבושל בקרבן פסח כלאו אחד (ספר המצוות לרמב"ם לא תעשה קכה).
 הסמ"ג, לעומתו, שסבור כגישה הראשונה, מנאם כשני לאוין (מצוה שכ, שכא).
 הרמב"ם, לשיטתו, מונה את שלשת החיובים המופיעים בפסוק "שאר כסותה ועונתה לא יגרע" כמצוה אחת (שם, לא תעשה רסב). אך למרבית הפלא גם הסמ"ג מונה אותם כמצוה אחת (שם פא) (16). ולכאורה לפי הסמ"ג אלו שלשה חיובים שונים שיש למנותם לחוד.

בישוב דבריו נראה לומר שאכן מצוה אחת יש כאן והיא - לחיות חיי אישות עם האשה. והפרטים המגדירים אותה הם שלשה: מזונות, כסות, עונה. הווי אומר כסות ומזונות אינם חיובים ממוניים גרידא אלא פרטים המגדירים את חיי האישות. הבנה דלעיל משתמעת גם מדברי הרמב"ם. הרמב"ם (גירושין פ"י הכ"ג) פסק לגבי מי שנשתטת אשתו ש"אין מחייבין אותו בשאר כסות

(15) לא נגענו כאן במחלוקת הראשונים (מובאת בריטב"א נב: ד"ה והא, שו"ת הרשב"א ח"ב סימן קט"ז) האם יש לבנות ולאמנה כסות. כי מסתברים דבריו המאירים של הגר"ש ליברמן (תוספתא כפשוטה עמ' 2-271) שלכולי עלמא יש להן כסות ולא נחלקו בדבר זה מעולם וכן מוכח מסוגיות הגמרא ומן הסברא הישרה. וכן מפורש בירושלמי פ"ב ה"א.

(16) ראה מהר"ם ש"ק על תר"ג מצוות מצוה מ"ו ותירוצו שם דחוק.

ועונה שאין כח בבן דעת דור עם השוטים בבית אחד" ובביאור דבריו כתב ה"משאת משה" (כתובות סימן ג): "דגדר חיוב שאר כסות הוא שהתורה צותה כן לדור איש עם אשתו וגם עונה כן שכך חייב אדם לדור עם אשתו ליתן מזונות וכסות ועונה. וגדר מזונות כמו עונה ועונה כמו מזונות, ולכן כתב רבינו, כיוון שאין כח באדם לדור עם השוטים בבית אחד, ממילא פטור מן התורה בשאר, כסות ועונה. דהתורה חייבה כל זה כשדר עם אשתו כך צריך לדור" (17). על פי עקרון זה נוכל להבין היטב את ההבחנה המעניינת שעושה ר' יהונתן אייבשיץ בין חיוב מזונות וכסות לאשה לבין חיוב הַשְלּוּמִין לבעל חוב. הרמב"ם פסק (הלכות מלוה ולוה פ"א הלכה ז-ח) שבעל חוב קודם לאשה בגביית חובו. וקשה, שהרי פסק שמזונות וכסות חיובם מן התורה ואם כן שעבודם קודם. ובשוב דבר זה כתב רבינו יהונתן (בני אהובה, אישות פ"ב ה"ב): "דאף דהוא דאורייתא מכל מקום אקרקפתא דגברא מונח לעשות כחובתו לזון אשתו ולהלבישה אבל הוא בכלל שאר חיובים דמונחים עליו כמו עונה. אבל בכל זה אין הוא בעל חוב שישתעבדו נכסיו לכך מן התורה, רק הוא כמו שמחויב לתת צדקה. וכי בשביל כך ישתעבדו נכסיו לכך?! וכן הוא במזונות ומלבושים. מה שאין כן בעל חוב דהתורה שעבדה לו נכסיו כדכתיב 'יוציא אליך העבוט' ואם כן בזה הוי שיעבודא דאורייתא אבל במזונות וכסות אף דהוא דאורייתא מכל מקום לא נתשעבדו נכסיו מן התורה (18), ולכן בעל חוב

(17) עילין ב"בית יצחק" אבן העזר ח"א סי"ג ס"ק ג וב"משאת משה, שם מה מכריח לפרש כך את דברי הרמב"ם.

(18) אבל מדרבנן יש שיעבוד נכסים כפי ששנינו בברייתא (מח. קז.). "מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בית דין יורדין לנכסיו וזנין (מזונות - רש"י) ומפרנסין (לבוש וכסות - רש"י) את אשתו". ועיין מאמר

קודם". ונראה שסברתו היא שלמרות שחיובי כסות ומזונות, ביטויים המעשי הוא חובת התשלומין, ביסודם הם פרטים המגדירים את חילי האישות, לכן, אין כאן שעבוד נכסים (כפי שיש בכל חוב ממוני) אלא רק חיוב אגברא (19). אם נחזור, על רקע האמור לעיל, לשיטת רבי אליעזר בן יעקב, הסובר שכסות ועונה בלבד דאורייתא, אך מזונות מדרבנן, ניתן יהיה להבין ביתר בהירות את דברי הנצי"ב, ולהסביר שעונה וכסות מדאורייתא כי הינם חלק מחילי האישות "ועל מנת כן נשאה" אך מזונות הם חוב ממוני בלבד. לשיטת הרמב"ן שכסות ומזונות מהווים תקנה דרבנן, נראה לומר שגם כסות אינה הגדרת חילי אישות אלא תקנה ממונית גרידא, הדומה באופיה לשאר בעלי חובות (20) (21).

היקף החיוב

הרמב"ם (אישות פ"ג הלכה ג) אומר:

"ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה כלל בית ומדור שיושבת בו. ומה הן? - כלי בית מטה מוצעת ומפץ או מחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן, והמדור ששוכר לה

"חיוב מזונות" עמ' 57 שם טוען הכותב שאף מדרבנן אין שעבוד נכסים, והירידה לנכסיו היא אמצעי כפיה בביצוע החיוב - המערכת.
 (19) עיין עמ' 12 הערה 8 לגבי הגדרת המונחים "אישות" ו"ממון" - המערכת.
 (20) ראה שו"ת חתם סופר אבן העזר ח"א סימן קל"א.
 (21) עיין במאמרים "מערכת היחסים שבין הבעל לאשתו" עמ' 11 ובהערה 7, ו"מלאכות שאשה עושה לבעלה" עמ' 174 ובהערה 14, שם מובאת הבנה זו בדעת הרמב"ן - המערכת.

בית של ד' אמות על ד' אמות ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בה ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו".

הרמב"ם הוסיף כאן שני פרטים שאינם מופיעים במשנה:
א. כלי אכילה. ב. מדור.

כלי אכילה ושתייה חיובם מבואר בתוספתא (22) (פ"ה ה"ז) "נתן לה כוס, חבית וקדירה, פך, נר ופתילה" אך חיוב מדור צריך בירור מה מקורו. בירושלמי (מעשרות פ"ג הלכה א) מופיע במפורש שיש חיוב מדור לאשה: "אפילו כמאן דאמר אין לה עליו מזונות, אין לה עליו בית דירה? (וכי אין לה עליו בית דירה, בתמיה - פני משה)". אם נאמר שמדור בכלל כסות (הנחה שמסתברת לאור הבנת הרמב"ם שמהות חיוב כסות הוא סיפוק צרכיה הבסיסיים של האשה) נבין את פסק הירושלמי (כתובות פ"ד הלכה י"ג) לגבי אלמנה ש"אם לא היה לה בית... היורשין שוכרין לה בית" שהרי כשם שחייבים היורשים לתת לה כסות כך חייבים לשכור לה בית. וכך, אכן, פסק הרמב"ם (אישות פ"ח ה"ג) לשיטתו. גירסת הר"ש סיריליאן והגר"א בירושלמי הנ"ל היא: "אפילו כמאן דאמר יש לה עליו מזונות אין לה עליו בית דירה!" (אפילו מדרבנן - הגר"א). לפי גירסא זו שיטת הירושלמי היא שאין חיוב מדור לאשה. אם כן, לא ברור כיצד יתכן שלאשה אין מדור ולאמנה יש?

מלשון המשנה (כתובות סד:) - "המשרה את אשתו על ידי שלישי (שנותן לה מזונותיה בבית אפוטרופוס ואיה מתגלגלת עמו - רש"י) לא יפחות לה משני קבין חיטין וכו'" - משמע, שזכותו של הבעל לדור לבדו ובלבד שיספק את צרכי אשתו, אך הירושלמי (פ"ז ה"א) פוסק ש"ביד האשה לומר אי אפשר להתפרנס מאחר", ומעמיד את המשנה במקרה שהאשה הסכימה להתפרנס מאחר -

"כאן בשקבלה עליה וכאן בשלא קבלה עליה". כלומר, זכותה של האשה, לפי הירושלמי לדרוש לחיות עם בעלה. אם כן, אפשר לומר, בישוב שיטת הירושלמי, שלא ראו צורך לתקן לאשה במיוחד חיוב מדור (כי אינו מצוי שלבעל אין דירה) מה שאין כן באלמנה שאינה יכולה לתבוע לחיות יחד עם היורשין (23) היה צורך לתקן לה חיוב מדור.

הרמב"ם (אישות פ"ב ה"ג) פוסק: "בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו". כלומר הרמב"ם חולק על הירושלמי וסובר שאין לאשה זכות תביעה לדור יחד עם בעלה. ולפי זה גם אם הרמב"ם גרס בירושלמי הנ"ל כהגר"א (שאין חיוב מדור לאשה) מוכרח הוא לפסוק שיש חיוב מדור לאשה. שהרי האפשרות לומר שלא למנה יש מדור מהיורשים (וכך פסק הרמב"ם על פי הירושלמי) ושלאשה, לעומת זאת, אין מדור מבעלה בנויה על ההלכה שזכותה של האשה לדור עם בעלה, הלכה שהרמב"ם, כאמור, חולק עליה.

הריטב"א (נב: ד"ה "והא") פוסק שלא למנה יש כסות ואף על פי כן אין לה בית (24) (נד. ד"ה "תני") "היכא שלא הניח שום בית אין לה דירה ואין היורשין חייבין להשכיר לה בית" (בניגוד לפסק הירושלמי). על כרחנו סבור הוא שאין חיוב מדור כלל. ולכאורה דבריו עומדים בסתירה לברייתא מפורשת בבבלי (קג.) "תנו רבנן משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה". אך ניתן להסביר את שיטת הבבלי לפי הריטב"א בדומה למה שהסברנו בשיטת הירושלמי. זכותה של האשה לדור בבית בעלה (וכך פסק הריטב"א סד: ד"ה "מתניתין"). בניגוד לירושלמי שראה צורך לתקן חיוב מדור באלמנה כי הבין שזכות האשה

(23) ראה בהמשך ההלכה שם.

(24) וכן דעת הרא"ה נד. ד"ה "לא כתב לה" ועוד.

לדור עם בעלה, פוקעת עם מיתתו, טובר הבבלי שזכותה, של האשה היא לדור בבית בעלה, וזכות זו ממשיכה גם לאחר מיתת הבעל (25).

נמצאנו למדים שהבעל חייב לאפשר לאשתו לדור עמו או לתת לה מדור וכן יורשיו חייבים לדאוג לה למדור (או לאפשר לה להמשיך לדור בבית בעלה) לאחר מותו.

הצגנו לעיל בשיטת ר' אליעזר בן יעקב את חיוב תכשיטין כחלק מרכזי של חיוב כסות ואף תרגום ירושלמי (על הפסוק) סובר כן שהרי תרגם "כסותה" = "תכשיטיה". לעומת זאת, מלשון הרמב"ם משמע שאין תכשיטין בגדר כסות כלל. לאחר שכתב את הפרטים שהם "בכלל הכסות שהוא חייב לה" פתח בהלכה חדשה (26) (פ"ג ה"ג) "וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטיה כגון: בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה ופוך ושרק וכיוצא בהן כדי שלא תתגנה עליו" (27). גם בהשוואות שציטטנו לעיל בין כסות למזונות מופיעים: כסות. כלי בית, מדור, אך לא תכשיטים. הווי אמר, יש לבעל חיוב מיוחד לספק תכשיטיה כדי שלא תתגנה עליו אבל אין חיוב זה בכלל כסות, לפיכך (שם הלכה ד) "האשה שהלך בעלה ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור אין פוסקין לה תכשיטין שהרי אין לה בעל שתתקשט לו" (28) (על פי

(25) עיין במאמר "זכויות האלמנה וחובותיה" עמ' 272 דיון מקיף בדיון מדור אלמנה - המערכת.

(26) חלוקת ההלכות נעשה בידי רבינו. ראה רמב"ם הוצאת פרנקל.

(27) השווה את לשון הרמב"ם ללשון ה"קריית ספר" (אישות פ"ג) "ובכלל הכסות שחייב, חייב ליתן לה כלי בית ומדור ותכשיטיה".

(28) גם התוס' (מח. ד"ה תכשיט) ותוס' רי"ד שם הסיקו מהלכה זו שחיונו תכשיטין "היינו כל זמן שהוא עמה כדי שלא תתגנה עליו".

הגמרא מח: קז. וגם הדעה שחולקת שם אינה חולקת עקרונית, אלא מבינה ש"אנו סהדי דלא נחא ליה שתתנוול" (29).

מחלוקת זו בין רבי אליעזר בן יעקב לרמב"ם, אם חיוב תכשיטין הוא מרכיב מרכזי בחיוב כסות או דין נפרד לגמרי, נובע משינוי בתפיסותיהם בהבנת מהותו של חיוב כסות. לפי רבי אליעזר בן יעקב מהותו של חיוב כסות הוא יפוייה החיצוני של האשה, מה שמהווה חלק ממטרת הנישואין, ואם כן תכשיטין ממלאים תפקיד חשוב במילוי תפקיד זה. לפי הרמב"ם חיוב כסות מהותו סיפוק צרכיה הבסיסיים של האשה, ולכן תכשיטין, שאינן צורך בסיסי, לא נכללים בגדר זה אלא מהווים דין נפרד, שנמוקו: "כדי שלא תתגנה על בעלה".

נמוק זה, "כדי שלא תתגנה על בעלה", בא לידי ביטוי בהלכה נוספת. הגמרא (סה: אומרת: "ת"ר מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה (האשה שפסקו לה מזונות והותרה - המותר לבעל, השחקים והם מותר הכסות הרי הן שלה - רמב"ם) מותר בלאות לאשה למה לה? אמר רחבה שמתכסה בהן בימי נידתה כדי שלא תתגנה על בעלה (בימי טהרתה בלובשת בגדים שלבשה בימי נידות - רש"י)".

צא ולמד! הכלל "שלא תתגנה על בעלה" אינו רק זכותו של הבעל אלא גם אחת מחובותיו כלפי אשתו. חובה זו על פי תפיסתנו, מדגישה ומבליטה את אשר ניסינו להראות בגוף המאמר שאותן הלכות "יבשות", המרכיבות את מסכת החיובים הממוניים של הבעל לאשתו, כשהן מוארות באור הנכון, אינן אלא ביטוי לחיי נישואין משותפים, תקינים ושלימים.

(29) לשון הריטב"א. ובשיטה מקובצת שם "דהיום או מחר יחזור ואמך דעת הוא שרוצה למצוא אותה מקושטת שתשא חן בעיניו".